

פער השפה / ברק לפשיץ

פעמים רבות אנו מרגישים תסכול כאשר אנו מדברים עם אדם אחר. אנו חשים שלא הובנו כראוי, כאילו מתנהל בינינו 'דו שיח של חירשים', כל אחד אומר את דעתו והשני אינו מבין ואף אינו מתחיל להבין. כאשר אנו מתכוונים בצורת התקשורת שלנו, הן הנכנסת והן היוצאת, אנו מגלים שיתכן כי פער זה ביני לבין האדם האחר הינו מובנה במציאות ואולי אף אינו ניתן לגישור.

במאמר זה אנסה לשטוח את הבעייתיות ולהציע לה פיתרון, מתוך התבוננות בסיפור המקראי על יצירת השפה ובמצוות התוכחה. מתוך כך, אנסה להציע צורת תקשורת מעט אחרת, אומנם פחות 'מדויקת', אך בעיני לפחות, קצת יותר מובנת.

החלק הראשון, וכו' יסופר איך בלל ה' את שפת כל הארץ או המיתולוגיה היהודית

בדבר פער השפה

- (א) נִיהִי כָּל הָאָרֶץ שְׂפָה אֶחָת וּדְבָרִים אֶחָדִים:
- (ב) נִיהִי בְּנִסְעָם מִקֶּדֶם וַיִּמְצְאוּ בְּקֶעֶה בְּאֶרֶץ שְׁנַעַר וַיִּשְׁבוּ שָׁם:
- (ג) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ הֲבֵה נְלַבְנָה לְבָנִים וְנִשְׂרָפָה לְשָׂרְפָה וְנִתְּהִי לָהֶם הַלְבָנָה לְאָכָן וְנִחְמָר הֲיֵה לָהֶם לַחֲמֵר:
- (ד) וַיֹּאמְרוּ הֲבֵה נְבַנֶּה לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַשָּׁמַיִם וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם פֶּן נִפּוּץ עַל פְּנֵי כָּל הָאָרֶץ:
- (ה) וַיִּרְדּוּ יְקֹנֶק לְרֹאֵת אֶת הָעִיר וְאֶת הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם:
- (ו) וַיֹּאמֶר יְקֹנֶק הֵן עִם אֶחָד וְשְׂפָה אֶחָת לְכֻלָּם וְזֶה הַחֲלָם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא יִבְצָר מֵהֶם כָּל אֲשֶׁר יִצְמוּ לַעֲשׂוֹת:
- (ז) הֲבֵה נִרְדֶּה וְנִבְלָה שָׁם שְׂפָתָם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ אִישׁ שְׂפַת רֵעֵהוּ:
- (ח) וַיִּפֹּץ יְקֹנֶק אֹתָם מִשָּׁם עַל פְּנֵי כָּל הָאָרֶץ וַיִּחְדְּלוּ לְבַנֵּת הָעִיר:
- (ט) עַל פֶּן קָרָא שְׂמָהּ בְּכָל כִּי שָׁם בְּלַל יְקֹנֶק שְׂפַת כָּל הָאָרֶץ וּמִשָּׁם הִפְיָצָם יְקֹנֶק עַל פְּנֵי כָּל הָאָרֶץ:

בראשית פרק יא

פרשיית דור המבול היא מן המפורסמות שבמקרא. יחד עם זאת, אנו לא נותנים את דעתנו על כך שפרשייה זו היא אחת החשובות ביחסו של המקרא אל השפה והדיבור. בפרשייה זו מתואר כיצד הקב"ה מחריב את עולם ההבנה הבין אישי באופן תשתיתי,

כמדורש המפורסם שמביא רש"י¹: "זה שואל לבנה וזה מביא טיט וזה עומד עליו ופוצע את מוחו".

שתי תמיהות עולות בעקבות סיפור מגדל בבל: הראשונה היא מה הפריע כל כך לקב"ה בכך שבני האדם בונים לעצמם מגדל כדי לא לפוץ על פני כל הארץ? התמיהה השנייה היא, מדוע בוחר הקב"ה לתקן את המצב הבעייתי אליו נקלעה האנושות (אגב, עד כדי כך בעייתי, שהוא מחייב התערבות אלוהית ישירה), דווקא על ידי יצירת ניתוק במרחב השפה? כדי לענות על הדברים ארצה לגעת מעט בעצם השפה. נדמה כי יש בשפה הרבה מעבר למכלול המילים הקיימות בה. כל מילה טעונה בעוד מילים רבות שמורכבות מהקשרים, הקשרים להקשרים, רגשות וחוויות. הבנה זו מעלה כי פער השפה הוא אין סופי ולא ניתן לגישור, שהרי לעולם ההקשרים העולים לי ממילה מסוימת יהיו אחרים מההקשרים העולים לאדם אחר. אין דוגמא טובה יותר לדברים ממגדל בבל. הפסוק "על כן קרא שמה בבל כי שם בלל ה' את שפת כל הארץ" מתורגם לאנגלית - Therefore was the name of it called Babel; because the LORD did there confound the language מצליח להביע ולו קמצוץ ממה שרוצה התורה להגיד, משחק המילים של בבל לעומת בבל אינו מתקיים באנגלית, שכן המילה בבל מתורגמת למילה confound, בעוד המילה בבל מתורגמת בתור Babel. יותר מזה, פירושים נוספים למילה confound הם קילל וגידף, כלומר, לא רק שהעושר של משחק המילים וההבנה שבלילת השפה היא משהו משמעותי ובעקבות כך ישנו מקום הקרוי על שמו במרחב האנושי, האסוציאציות שיעלו לקוראי המילה 'בלל' בעברית יהיו שונים לחלוטין מהאסוציאציות שיעלו לקוראי המילה 'confound' באנגלית.

האם לא יהיה נכון לומר שבסיפור מגדל בבל ובמשחק המילים שהמקרא עצמו עושה, יש מעין בניין אב לעצם השפה? סיפור מגדל בבל רק מדגיש את העובדה, שכאשר אנו מדברים עם אדם מסוים אנו שומעים את דבריו בתוך עולם ההקשרים הפרטי שלנו. אסביר את הדברים על ידי דוגמה: כאשר אומרים לי את המילה כלב, אני מדמיין את הכלב הקטן והחמוד שהיה לסבתי שתחיה שהמשפחה אהבה מאוד, ונפרד מאיתנו בצורה טרגית. לעומתי, חברי ייזכר בכלב שנבח עליו בדרכו חזרה מביתי בשעת לילה מאוחרת בהיותו תלמיד כיתה ב' וגרם לו להרטיב את מכנסיו ולא לישון במשך שלושה לילות. בעוד שלי

¹ בראשית י"א, ד', ד"ה "זה שואל".

המילה כלב תעורר אסוציאציות נחמדות ונעימות, לו אותה מילה תעלה רגשות בלהה ואימה עד אין קץ. במודע או שלא במודע, הסתכלותנו על כלבים תהיה בהכרח אחרת. זוהי אם כן השפה. כל מילה שאני שומע, מעלה בי שורה אינסופית של אסוציאציות, רגשות, חוויות, זיכרונות, משחקי מילים וכו'. כל הדברים הללו מלבד כך שהם שייכים בהגדרה רק בשפה שלי (לדוגמה עברית) ולא ניתנים לתרגום לשפה אחרת, הם נמצאים גם במרחב התודעה שלי (ברק) בלבד ולא ניתנים להיתרגם למרחב תודעה אחר.

החלק השני, ובו רבי אלעזר בן עזריה מתוסכל מהמצב או תפיסת השפה על ידי חז"ל כבלתי ניתנת לגישור

לאור דברינו, ארצה להתבונן מעט בתפיסות לגבי תוכחה בדברי חז"ל. מתוך כך ברצוני לנסות להבין כיצד הם התייחסו לפער התשתיתי הקיים כדיבור בין אדם לאדם ובשאלה האם ניתן לגשר על פער זה.

אמר רבי אלעזר בן עזריה: תמיהני אם יש בדור הזה שיודע להוכיח.

בבלי ערכין טז, ב

רבי אלעזר מעלה בעיה רצינית מאוד - אין בדורנו אדם שיודע להוכיח. הבעיה רצינית יותר, לאור העובדה שראב"ע הינו הנשיא, אם לא הוא יוכיח את העם מי יעשה זאת? ראב"ע סותם ואינו מסביר מדוע אין מי שיודע להוכיח, יחד עם זאת מתוך התבוננות במעשה אחר שלו ניתן אולי להבין את דבריו כאן:

תנא; אותו היום סלקוהו לשומר הפתח ונתנה להם רשות לתלמידים ליכנס. שהיה רבן גמליאל מכריז ואומר: כל תלמיד שאין תוכו ככרו - לא יכנס לבית המדרש. ההוא יומא אתוספו כמה ספסלי. אמר רבי יוחנן: פליגי בה אבא יוסף בן דוסתאי ורבנן, חד אמר: אתוספו ארבע מאה ספסלי; וחד אמר: שבע מאה ספסלי.

תלמוד בבלי, ברכות, דף כח עמוד א

ביום בו ראב"ע מקבל את הנשיאות ועימה את שערי בית המדרש, הוא מסיר את השומר שהציב רבן גמליאל². ראב"ע נמצא בעמדה בה אינו יכול לשפוט, הוא אינו יכול להציב

² צריך להתבונן בכך שרבן גמליאל הציב את השומר בטענה רצינית מאוד - מי שאין תוכו ככרו לא יכנס לבית המדרש. מסביר המהרש"א: "דתלמיד שאינו תוכו ככרו היינו שעוסק בתורה ואין בו יראת שמים". והרי אנו יודעים, "כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת וכל שהכמתו קודמת ליראת חטאו אין חוכמתו מתקיימת". רבן גמליאל מצייר את התורה כשלב שני לאחר שלב של קשר בסיסי עם הקב"ה. התורה היא לא חוכמה, התורה היא תורת חיים ואדם ללא הבסיס של היותו בן אדם מאמין לא יוכל ללמוד אותה, היא לא שייכת אליו. אם כן, למרות נטייתנו להזדהות עם ראב"ע, שפתח את שערי בית המדרש לכולם ומציג

שומר בפתח בית המדרש שיכניס רק את מי שתוכו כבדו. ראב"ע אינו יכול לדעת, ואולי אף אינו מקבל את האפשרות שניתן לדעת, מהם הדברים העוברים בתוך מחשבתו של אדם. ועל כן כאשר הוא אומר 'אין מי שידוע להוכיח' אין כוונתו - לא קיים היום רטוריקן ברמה מספקת לתוכחה, כוונתו היא שאין בדורנו מישהו שידוע מה עובר לאדם בראש כדי שיוכל להוכיח אותו. מכיוון שתוכחה איננה דבר פשוט - המוכיח צריך לדעת מה עובר על האדם ומה הגורמים המניעים אותו כדי לדעת אם עצם התוכחה ראויה ואיך לומר אותה. הרי אי אפשר לדעת כיצד יקבל אדם תוכחה וכיצד היא תשפיע עליו. מה גם שלא ניתן לדעת האם הוא ראוי לתוכחה, שכן צריך לדעת מאיין הוא בא ולאן הוא הולך.

השבר בו נמצא ראב"ע מתגבר לאור ההכנה שללא תוכחה, העולם לא יוכל להיגאל:

- (א) וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים יִהְיֶה הָרַב בֵּית יִקְנֶקֶן נְכוֹן בְּרֹאשׁ הַהָרִים וְנִשְׂאָה הוּא מִגְבְּעוֹת וְנִגְהָרוּ עָלָיו עַמִּים:
- (ב) וְהָלְכוּ גוֹיִם רַבִּים וְאָמְרוּ לְכוּ וְנַעֲלֶה אֵל הָרַב יִקְנֶקֶן וְנֶאֱלַ בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּזְהָרוּ מִדְּרָכָיו וְנִלְכְּהוּ בְּאַחֲרֵיתוֹ כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדָבָר יִקְנֶקֶן מִירוּשָׁלַם:
- (ג) וְשֹׁפֵט בֵּין עַמִּים רַבִּים וְהוֹכִיחַ לְגוֹיִם עֲצָמִים עַד כְּחֹק נְכַתְתוּ סִבְתֵיהֶם לְאַתִּים וְנִתְּנֵיתִיהֶם לְמִזְמֵרוֹת לֹא יִשְׂאוּ גוֹי אֵל גוֹי תִּקְרַב וְלֹא יִלְמְדוּן עוֹד מִלְחָמָה:
- (ד) וְיִשְׁבּוּ אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֲנָתוֹ וְאֵין מִחְרִיד כִּי פִי יִקְנֶקֶן צְבָאוֹת דָּבָר:

מיכה פרק ד

המשיח מתואר בפסוק ג' כמוכיח העולמי. ייחוס תכונות למשיח אינו כמו ייחוס תכונות לאדם אחר במקרא, המשיח הוא מי שיגאל את העולם. תכונותיו של המשיח הן התכונות אותן צריך גואל העולם להכיל בתוכו ואולי אף ניתן לומר שללא תכונות אלו לא יוכל העולם להיגאל. מה כל כך חשוב בתוכחה שבלעדיה לא יוכל העולם להיגאל? האדם מוגבל בהכרח לתודעתו, הוא אומנם יכול להרחיב אותה עוד ועוד עד מאה ועשרים, אך לעולם יהיה מוגבל לתודעתו. התוכחה היא הוצאה של האדם מגבולות תודעתו אל מקום אחר שאליו הוא לא היה חשוף לפני ואין לו יכולת להיחשף אליו, למעט המפגש עם האחר. ניתן לצייר זאת באופן פשוט - ללא אדם שיאמר לך שהעולם עגול היית נשאר לעולם בתוך המחשבה שהעולם שטוח. אך יש כאן גם רובד עמוק יותר - ללא אנשים אחרים לא היה נחשף אדם לצורת מחשבה אחרת, לעבודת תודעה אחרת ולכן לעולם לא היה נגאל. לעולם היה נשאר כלוא במחשבה שהוא מכיל בתוכו הכל וכמו שאדם אחר אינו נמצא בתוכו, כך גם לא היה בתוכו האל עצמו, שהרי דיבורו של הקב"ה אלינו גם הוא מעין

הסתכלות שהיא פחות אליטיסטית, ייתכן שדווקא על דבריו יש לתמוה, התורה היא אינה ספר ולא כל מי שרוצה ליטול יבוא ויטול. ישנו שלב מוקדם שאם אדם לא עבר אותו, הסיכוי שהתורה תיהפך לו לסם מוות הוא גבוה מאוד.

תוכחה. אינני מתייחס רק אל הנביא, שכידוע הינו המוכיח הלאומי, אני מתייחס לעצם הדיבור האלוקי. עצם הדיבור האלוקי הוא מעין תוכחה לאדם. הוא פוגש את האדם במקום בו הוא נמצא ומנסה להוציא אותו אל מקום אחר. על כן, ללא תוכחה, לא יוכל האדם להיגאל. אולי אף יותר מכך, ללא תוכחה, ללא היפתחות וקבלה של מרחב אחר, לעולם תישאר ההוויה כלואה בתוך עצמה ולא תוכל להיגאל.

לאור דברינו על השפה, תסכולו של ראב"ע מובן. לא ניתן להוכיח, לעולם לא יוכל אדם לצאת מגבולות השפה שלו, לעולם יכניס את מה שאומר לו האחר אל תוך גבולות תודעתו ובכך בעצם יפגוש רק את עצמו מזוית אחרת. איך ניתן להוכיח אדם כאשר אינני מביין אותו כלל? אינני יודע מה הוביל אותו למקום בו הוא נמצא, אינני יודע האם מה שאומר לו יצליח לעזור לו, או חלילה יגרום רק ליותר נזק?

מהו אם כן הפתרון למצב ומדוע, אם אלו ההשלכות של מעשיו, בלל ה' את שפת הארץ? מה היה רע לפני מגדל בבל, כאשר דיברו כולם את אותה השפה?

החלק השלישי, ובו רבי יוחנן בן נורי מציל את המצב וקצוות נסגרים או התמודדות

חז"ל עם הבעיה ודברי סיכום והערכה

אמר רבי יוחנן בן נורי: מעיד אני עלי שמים וארץ שהרבה פעמים לקה עקיבא על ידי, שהייתי קובל עליו לפני רבן גמליאל וכל שכן שהוספתי בו אהבה, לקיים מה שנאמר: (משלי ט) אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך.

תלמוד בבלי, ערכין טז, ב

רבי יוחנן בן נורי מתאר כיצד היה הוא עצמו קובל על רבי עקיבא ולא רק שהיה קובלו, היה קובלו לפני רבן גמליאל רבם, דבר שכמובן הרבה יותר מעליב. לאור הדברים שאמרנו, כיצד יכול היה ריב"נ להוכיח את רבי עקיבא? כיצד הצליחו ריב"נ ורבי עקיבא להתגבר על הפער האינסופי של השפה? התשובה נעוצה דווקא בחלקם השני של דבריו של ריב"נ - "וכל שכן שהוספתי בו אהבה, לקיים מה שנאמר "אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך". התשובה לפער השפה היא אהבה. אהבה היא ביטוי של חיבור ואמון. כמובן שלעולם לא אוכל לפגוש את האדם ברובד השפה, עם מכלול ההקשרים שלה ומכלול

החוויות וכו', אך יחד עם זאת אוכל לפגוש אותו במקום שלפני המילים, מקום יותר תשתיתי, שנמצא מעבר לפער של השפה³.

אדם איננו מסוגל להכיר אדם שעומד מולו בצורה מוחלטת ברבדים החיצוניים של חייו - כל האירועים, רגשות, זיכרונות וכו'. אך יחד עם זאת, היכרות עם עומק החיים של האדם היא דבר שניתן לעשות על ידי אהבה. האהבה היא ביטוי של חיבור. כאשר אני אוהב בן אדם אני מחבק אותו ואנחנו הופכים לגוף אחד. מעשה האהבים בין גבר לאישה הוא מעשה של חיבור בו האישה והאיש הופכים להיות מאוחדים. על ידי אהבה בן אחד לשני אנו מתגברים על הפירוד ובאיזה שהוא מרחב אנו הופכים להיות אחד. מעשה האהבים בין גבר לאישה נקרא ידיעה, "והאדם ידע את חוה אשתו ותהר ותלד את קין"⁴. מעשה החיבור, ההשפעה של אדם אחר עלי, רק הוא יכול להביא חיים לעולם. האדם לבד, כמו חווה לבד, אינם יכולים להביא חיים לעולם. ליצירת חיים חדשים, חייבת להיות נתינה וקבלה, על מנת ליצור דבר משותף המכיל את שני האנשים גם יחד. כדי להיגאל ולהביא חיים לעולם אנו חייבים לאהוב, אנו חייבים להיות מוכנים לקבל ולתת, אנו חייבים להיפתח אל האחר. מתוך דברים אלו נחזור לשאלה שעלתה בתחילת הדברים ביחס למגדל בבל. מה גרם לקב"ה לשנות את המצב הקיים בו "כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים", מצב אידילי בו באמת ניתן להגיע לתקשורת עמוקה בין אדם לאדם, למצב בו השפה בהגדרתה יוצרת פער אינסופי ביני לבין האחר?

לפי הפשוט מה חטאו דור הפלגה? אם מפני שאמרו וראשו בשמים, הא כתיב ערים גדולות ובצורות בשמים? אלא לפי שצום הקב"ה פרו ורבו ומלאו את הארץ, והם בחרו להם מקום לשבת שם ואמרו פן נפוץ, לפיכך הפיצם משם בגזרתו:

רשב"ם בראשית י"א, ד'

הרשב"ם נדרש לשאלה, מה היה חטאם של דור הפלגה, ומשיב שהם לא קיימו את ציווי ה' "מלאו את הארץ וכיבשוה". הדברים נכונים כמובן במישור הגיאוגרפי - ככל שאתה בונה לגובה אינך מתרחב לרוחות השמים. אך יחד עם זאת, דומני שהאמירה נכונה גם במישור הרעיוני. כאשר כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים אנו לא מגיעים לחלקיק מהעושר הקיים בעולם. כל האנשים חושבים אותו דבר, הולכים באותו התלם. עולם כזה לא יכול להתקדם. אם אנסח זאת אחרת, לפני שינוי השפה לא היו אנשים רבים, היה אדם

³ אין כאן מקום להאריך בנושא אך חיפוש קצר בשו"ת לטורש י.כ.ח. במקרא יוביל להרבה מפגשים של אהבה ושנאה ביחס של את מי להוכיח ולמה זה גורם.
⁴ בראשית ד', א'.

אחד עם המון שכפולים. מטרתו של הקב"ה בבריאה לא הייתה ליצור אדם אחד, הקב"ה ציווה לפרות ולרבות ולפון על פני כל הארץ, הארץ לא כמוכן הגיאוגרפי, הארץ בתור המרחב האנושי.

הקב"ה נתן לבני האדם תפקיד חשוב - להיות נציגיו בארץ. כלומר, האדם הוא מעין אל שמהלך על פני האדמה. במילים אחרות - תפקידו של האדם הוא להביא קמצוץ מן האלוקות לידי ביטוי בעולמנו הממשי. מכיוון שהאדם אינו יכול להביא לידי ביטוי אלא קמצוץ מאינסופיותו של האל, ישנו הכרח שבני האדם יהיו שונים אחד מהשני, שאם לא כן, יתגלה רק אותו קמצוץ של האל. עקב כך, המצווה לפרות ולרבות בארץ אינה מוטלת על אדם ספציפי, אלא על האנושות כולה. האנושות כולה מצווה להביא לידי ביטוי את האל בעולם, בצורה האינסופית ביותר. לכן, בחר האל לשנות את השפות של בני האדם. יצירת שפה נוספת היא יצירה של מרחב שלם נוסף, שאמנם גם הוא איננו אלא קמצוץ מאינסופיותו של האל, אך חיבורו עם עוד אינסוף אנשים, שמגלמים בתוכם אינסוף מרחבים אנושיים יופיעו את האל בעולם. הקב"ה לא היה יכול להשאיר את המצב על כנו, בני האדם חייבים לפון על פני כל הארץ. הסכנה שהדבר לא יקרה, מחייבת התערבות ישירה של האל. שכן אם הדברים לא יהיו כך, האדם לא יוכל לבצע את תפקידו בעולם ואולי אף ניתן לומר שדבר זה יפספס את עצם תפקידה של הבריאה.

יחד עם זאת, השוני יוצר פער ניכר בין האדם לאחר. התשובה לאותו פער היא תשובה של אהבה. האהבה מציעה לנו צורת שיחה אחרת - אני מבין את האהוב לי לא מתוך הדברים שהוא אומר, אלא מתוך היכרותי העמוקה איתו, מתוך כך שאני יודע מה הוא מרגיש כרגע ומה הוא צריך עכשיו.

האדם שואף בכל ליבו לחזור למצב שלפני דור המבול. מצב בו כולם מבינים את כולם בצורה המוחלטת. במצב זה, אני לא צריך לנסות לחשוב מה הבחורה שאני יוצא איתה מנסה להגיד לי, או לנסות להבין האם מי שעומד מולי מתכוון למה שהוא אומר או שהוא מסתיר עולם שלם מתחת לדברים שלו. האדם איננו עומד על כך שהמשמעות של חזרה למצב שלפני מגדל בבל היא לוותר על אותה אינדיבידואליות נפלאה, אותו ייחוד שמייחד אותי ומייחד כל אדם בהיותו אדם בפני עצמו.

בעקבות הניכור העמוק למצב הנוכחי של השפה ולתחושת חוסר ההבנה, שגורמת פעמים רבות לתחושת ניכור ולתחושת בדידות, האדם מנסה ליצור שפה אחידה לאנושות כולה. שפה אובייקטיבית שדרכה נהיה כולנו מחויבים לאותם חוקי דיבור. כל אחד יבין בצורה מושלמת את האחר, שכן כולם ידברו באותה השפה. לדוגמה, ניתן לקחת את השפה המתמטית: לעולם יבינו המתמטיקאים האחד את השני, וזה לא משנה מהי שפת האם

שלהם, שהרי הם יצרו לעצמם שפה. באותו אופן, ישנו ניסיון לשנות את מכלול השפה האנושית לשפה אחידה. אינני מתייחס רק לניסיון ליצירת שפה מתוכננת כגון אספרנטו, אלא גם לניסיון של האדם להבין את האחר על ידי הכנסתו לכלים ותבניות שלו. בפעולת השיקוף לדוגמה, בה אומר המשקף לאדם המשוקף מה 'בעצם' הוא רוצה לומר: ישנו ניסיון להבין אותו, כלומר לדייק אותו במילים שהוא לא אמר, אמנם ייתכן והוא יסכים להם בסופו של תהליך, אבל אולי הם מדויקות מדי, אולי הן מפספסות את כל מרחב החיים שהיה כלוא בתוך אותן מילים מועטות שניתנות להתפרש לשני פנים ואף יותר. אמנם בסוף מגיעים להבנה, אך המון מתפספס בדרך. הייחודיות של האחר איננה קיימת עוד, האחר צומצם, או אולי נכלא, לתוך גבולות התודעה שלי.

ישנו צורך להבין את האחר כמות שהוא, מתוך המקום שלו. לראות איך כל מילה טעונה בהרבה יותר מההקשר המילולי שלה. כל אדם מורכב מהרבה יותר מאשר מכלול המילים אותן הוא אומר. ההקשבה לאחר צריכה להיות ממקום של אהבה. אין ספק שזוהי הקשבה קשה ומורכבת יותר, אך אני בטוח שכל אדם מכיר את זה - את אותה 'תקשורת ללא מילים' שקיימת בינו לבין אנשים שהוא אוהב ומכיר בצורה עמוקה. אנו צריכים לאהוב, אנו צריכים להקשיב. רק כך, על ידי הקשבה עמוקה ועל ידי קבלת האחר כמות שהוא, מתוך המקום שלו ולא מתוך המקום שלי, נוכל להיגאל. רק כך נוכל לחשוף את עצמנו אל העולם שמעבר. על ידי קבלתנו את האל כמות שהוא, מהמקום שלו ללא הכנסתו לתבניות שלנו, בין אם תבניות רגשיות, מחשבתיות או כל פעולה תודעתית אחרת. רק כך יוכל האל לגעת בנו ולהיכנס לתוכנו. וגם אנחנו אליו.